

**OCENĘ NIEDOSTATECZNĄ** otrzymuje uczeń, który nie spełnia kryteriów na ocenę dopuszczającą.

**OCENĘ DOPUSZCZAJACĄ** otrzymuje uczeń, który:

### **I. Kształcenie literackie i kulturowe.**

#### **A. Czytanie utworów literackich:**

- \*rozumie podstawy podziału literatury na epoki;
- \*wymienia epoki literackie w porządku chronologicznym od romantyzmu do Młodej Polski; z pomocą nauczyciela;
- \*na ogół trafnie sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach;
- \*z pomocą nauczyciela rozpoznaje konwencje literackie: realistyczną, naturalistyczną, symboliczną;
- \*rozdziela podstawowe gatunki epickie, liryczne, dramatyczne, w tym: powieść realistyczną, dramat symboliczny, artykuł, nowelę;
- \*rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz niektóre środki znaczeniowe, leksykalne (np. frazeologizmy), składniowe i wersyfikacyjne;
- \*przy pomocy nauczyciela interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- \*na poziomie ogólnym rozumie pojęcie groteski;
- \*zna i przy pomocy nauczyciela rozumie treść utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego;
- \*na poziomie ogólnym rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów romantycznych, pozytywistycznych i młodopolskich;
- \*na poziomie ogólnym i przy pomocy nauczyciela rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej;
- \*rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy, np. ojczyzna, społeczeństwo, antysemityzm, dekadent;
- \*z pomocą nauczyciela odwołuje się do wybranych tekstów poznanych w szkole podstawowej;
- \*podejmuje próbę porównywania utworów literackich lub ich fragmentów;
- \*przedstawia z pomocą nauczyciela propozycję odczytania utworu na poziomie dosłownym;
- \*z pomocą nauczyciela wykorzystuje w interpretacji utworów literackich kontekst historycznoliteracki i biograficzny;
- \*rozpoznaje obecne w utworach literackich wybrane wartości uniwersalne, np. dobro, piękno, wolność, miłość;

#### **B. Odbiór tekstów kultury:**

- \*potrafi przetwarzać i układać pod względem ważności proste informacje z tekstów;
- \*przy pomocy nauczyciela analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- \*potrafi scharakteryzować główne prądy filozoficzne epoki: scjentyzm, utilitaryzm, ewolucjonizm, intuicjonizm; wymienia podstawowe hasła polskiego pozytywizmu;
- \*zazwyczaj potrafi odczytać na poziomie dosłownym pozaliterackie teksty kultury.

### **II. Kształcenie językowe.**

#### **A. Gramatyka języka polskiego**

- \*przy pomocy nauczyciela wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz podczas tworzenia własnych wypowiedzi;
- \*z pomocą nauczyciela rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych.

#### **B. Zróżnicowanie języka.**

- \* na poziomie ogólnym potrafi określić znaczenie zapożyczeń w tekście;
- \* zna wybrane biblizmy, mitologizmy, sentencje i aforyzmy;
- \* rozpoznaje rodzaje stylizacji (kolokwializacja);
- \* częściowo rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym.

### **C. Komunikacja językowa i kultura języka.**

- \* potrafi wymienić wybrane funkcje tekstu;
- \* rozpoznaje z pomocą nauczyciela niektóre zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (przemilczenia, niedopowiedzenia);
- \* stosuje niektóre zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wybrane wypowiedzi językowe, stosując przejrzyste (jednoznaczne) kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;
- \* na ogół stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednio do sytuacji.

### **D. Ortografia i interpunkcja.**

- \* stosuje podstawowe zasady ortografii poznane w szkole podstawowej;
- \* wykorzystuje podstawowe zasady interpunkcji w zdaniach złożonych (oddzielanie przecinkiem zdań składowych).

## **III. Tworzenie wypowiedzi.**

### **A. Elementy retoryki.**

- \* przy pomocy nauczyciela formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej;
- \* próbuje określać cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- \* na ogół rozumie i próbuje stosować w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- \* przy pomocy nauczyciela potrafi wskazać użyte w tekście środki retoryczne: powtórzenie, anafora, epifora, pytanie retoryczne, apostrofa, wyliczenie, wykrzyknienie;
- \* potrafi wyróżnić argumenty w swojej wypowiedzi pisemnej.

### **B. Mówienie i pisanie.**

- \* zajmuje stanowisko w danej sprawie, ale nie zawsze potrafi je uzasadnić;
- \* zazwyczaj umie zbudować wypowiedź z uwzględnieniem celu i adresata;
- \* przy pomocy nauczyciela formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje proste informacje, uzasadnia, komentuje;
- \* z pomocą nauczyciela tworzy wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca, referat, artykuł, streszczenie;
- \* z pomocą nauczyciela odróżnia streszczenie od parafrazy;
- \* z pomocą nauczyciela tworzy plan kompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- \* próbuje stosować retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu;
- \* wygłasza mowę, popełniając błędy, które nie zakłócają komunikatywności;
- \* z pomocą nauczyciela interpretuje tekst, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, próbuje przeprowadzić logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- \* zna zasady poprawności językowej i stylistycznej i próbuje je stosować w tworzeniu własnego tekstu;
- \* wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym.

## **IV. Samokształcenie.**

- \* potrafi uczyć się samodzielnie;

- \* próbuje porządkować informacje; w niewielkim stopniu potrafi syntetyzować poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia;
- \* próbuje stosować odpowiednie cytaty w swoich wypowiedziach;
- \* gromadzi informacje potrzebne do napisania sprawdzianu lub wykonania zadania domowego;
- \* w nieznacznym stopniu wykorzystuje do nauki słowniki i środki multimedialne.

**OCENĘ DOSTATECZNĄ** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę dopuszczającą i dodatkowo:

## **I. Kształcenie literackie i kulturowe.**

---

### **A. Czytanie utworów literackich.**

- \* rozpoznaje konwencje literackie: realistyczną, naturalistyczną, symboliczną;
- \* rozpoznaje w tekście literackim środki znaczeniowe, wersyfikacyjne, próbuje określić ich funkcje w utworze literackim;
- \* interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- \* wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe (romantycznych, pozytywistycznych, młodopolskich); rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami i ideami epoki literackiej;
- \* rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim świata przedstawionego, narracji, sytuacji lirycznej; dokonuje próby ich interpretacji i wartościowania;
- \* rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu; rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (wędrowka, emigracja, martyrologia, ojczyzna, miłość romantyczna, powstania, apokalipsa);
- \* potrafi posłużyć się wiedzą o tekstach poznanych w szkole podstawowej;
- \* porównuje utwory literackie lub ich fragmenty; dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach;
- \* przedstawia propozycję odczytania utworu na poziomie dosłownym;
- \* wykorzystuje w interpretacji utworów literackich kontekst historycznoliteracki i biograficzny;
- \* rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne, np. dobro, piękno, poświęcenie, miłość, i narodowe, np. tradycja, patriotyzm.

### **B. Odbiór tekstów kultury.**

- \* przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów w stopniu umożliwiającym funkcjonalne ich wykorzystanie podczas lekcji i w samodzielnej pracy;
- \* odczytuje sens utworu, jego główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- \* rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych;
- \* określa wpływ głównych prądów filozoficznych na kulturę epoki;
- \* odczytuje na poziomie dosłownym pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;
- \* odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej.

## **II. Kształcenie językowe.**

---

### **A. Gramatyka języka polskiego.**

- \* potrafi wykorzystać zdania złożone podrzędnie do budowania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym;
- \* rozumie, że szyk wyrazów w zdaniu może zmienić znaczenie wypowiedzi.

### **B. Zróżnicowanie języka.**

- \* rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji; \* zna i rozumie biblizmy i mitologizmy obecne w literaturze omawianych epok;

- \* rozpoznaje rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna) oraz określa ich funkcje w tekście;
- \* rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym.

### **C. Komunikacja językowa i kultura języka.**

- \* rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);
- \* rozpoznaje niektóre zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi;
- \* stara się posługiwać różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- \* stosuje zasady etyki wypowiedzi;
- \* w wypowiedziach ustnych i pisemnych stosuje zasady etykiety językowej odpowiednio do sytuacji.

### **D. Ortografia i interpunkcja.**

- \* tworzy wypowiedzi, stosując zasady ortografii i interpunkcji języka polskiego.

## **III. Tworzenie wypowiedzi.**

---

### **A. Elementy retoryki.**

- \* formułuje tezy i argumenty w samodzielnie stworzonej wypowiedzi ustnej i pisemnej;
- \* wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- \* rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa)
- \* zna podstawowe środki retoryczne;
- \* rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne – pozamerytoryczne);
- \* rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach.

### **B. Mówienie i pisanie.**

- \* zgadza się z cudzymi poglądami lub podejmuje próbę polemiki z nimi, uzasadniając własne zdanie;
- \* budując wypowiedź, określa jej cel, adresata i funkcję, którą ma spełnić;
- \* dostrzega przejawy agresji językowej;
- \* formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- \* tworzy plan kompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- \* interpretuje tekst, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów.;
- \* wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad własnym tekstem.

## **IV. Samokształcenie.**

- \* pracuje samodzielnie;
- \* przygotowuje różne formy prezentacji własnego stanowiska (plakat, referat, prezentacja);
- \* porządkuje informacje w problemowe całości, np. wg epoki literackiej, autora, utworu, motywu;
- \* korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- \* wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
- \* wykorzystuje multimedialne źródła informacji; właściwie posługuje się słownikami języka polskiego;
- \* gromadzi i na ogół trafnie przetwarza informacje w celu wykorzystywania ich podczas lekcji, zajęć pozalekcyjnych oraz pracy w domu.

**OCENĘ DOBRĄ** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę dostateczną i dodatkowo:

### **I. Kształcenie literackie i kulturowe.**

---

#### **A. Czytanie utworów literackich.**

- \* rozpoznaje konwencje literackie: realistyczną, naturalistyczną, symboliczną i określa ich cechy w utworach;
- \* rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście;
- \* rozumie pojęcie groteski i potrafi wymienić jej cechy; rozpoznaje ją w tekstach omawianych epok oraz tekstach będących do nich nawiązaniem;
- \* rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami i ideami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi (np. emigracją polityczną, zaborami, pracą u podstaw i pracą organiczną, scjentyzmem, dekadentyzmem, impresjonizmem) i poddaje ją refleksji;
- \* porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- \* przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- \* wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny.

### **B. Odbiór tekstów kultury.**

- \* przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- \* analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- \* rozpoznaje środki językowe zastosowane w tekstach;
- \* odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;
- \* odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

## **II. Kształcenie językowe.**

---

### **A. Gramatyka języka polskiego.**

- \* wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;
- \* rozpoznaje funkcje zdań wielokrotnie złożonych w tekście, wykorzystuje te zdania w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;
- \* rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi.

### **B. Zróżnicowanie języka.**

- \* zna, rozumie i wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;
- \* odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

### **C. Komunikacja językowa i kultura języka.**

- \* dba o jasność i precyzję komunikatu;
- \* odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego;
- \* wartościuje wypowiedzi językowe, stosując właściwe kryteria.

### **D. Ortografia i interpunkcja.**

\* wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu.

### **III. Tworzenie wypowiedzi.**

#### **A. Elementy retoryki.**

- \* wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne oddziałują na odbiorcę;
- \* odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;
- \* rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji i ocenia je pod względem etycznym.

#### **B. Mówienie i pisanie.**

- \* buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- \* tworzy poprawne, spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym;
- \* sprawnie odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;
- \* przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- \* stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu;
- \* dokonuje korekty własnego tekstu.

### **IV. Samokształcenie.**

- \* syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
- \* dokonuje selekcji źródeł;
- \* w celu wzbogacenia wypowiedzi lub jej uargumentowania potrafi wybrać z tekstu odpowiednie cytaty i zastosować je w wypowiedzi;
- \* w celu poszerzania swoich wiadomości i umiejętności posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi);
- \* przygotowując się do zajęć, wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich oceny.

**OCENĘ BARDZO DOBRĄ** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę dobrą i dodatkowo:

### **I. Kształcenie literackie i kulturowe.**

#### **A. Czytanie utworów literackich.**

- \* wnikliwie interpretuje treści alegoryczne, metaforyczne i symboliczne utworu literackiego;
- \* rozpoznaje groteskę w tekstach omawianych epok oraz tekstach będących nawiązaniem; określa jej artystyczny i wartościujący charakter;
- \* przedstawia własną, oryginalną i rzeczową propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- \* trafnie rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne (prawda, dobro, altruizm, piękno, tolerancja, odpowiedzialność) i narodowe (symbole narodowe, tradycja narodowa, patriotyzm); określa dokładnie ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

#### **B. Odbiór tekstów kultury.**

- \* odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte;
- \* wyczerpująco charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- \* na poziomie dosłownym i przenośnym odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

## **II. Kształcenie językowe.**

### **A. Gramatyka języka polskiego.**

\* rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.

### **B. Zróżnicowanie języka.**

\* dokładnie określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny.

## **III. Tworzenie wypowiedzi.**

---

### **A. Elementy retoryki.**

\* wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;

\* rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych, i stosuje je we własnych tekstach.

### **B. Mówienie i pisanie.**

\* tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi;

\* w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów.

## **IV. Samokształcenie.**

---

\* rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska (wypowiedź, referat, prezentacja);

\* porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

\* sporządza bazę danych;

\* wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć.

**OCENĘ CELUJĄCĄ** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą i dodatkowo:

## **I. Kształcenie literackie i kulturowe.**

---

### **A. Czytanie utworów literackich.**

\* wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wykraczających poza podstawę programową;

\* wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny i inne.

### **B. Odbiór tekstów kultury.**

\* odczytuje dzieła sztuki z różnych dziedzin na poziomie dosłownym i przenośnym, porównuje ze sobą dzieła z różnych dziedzin sztuki i różnych epok;

\* szybko i sprawnie przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych.

## **II. Kształcenie językowe.**

---

### **A. Zróżnicowanie języka.**

\* świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady zróżnicowania językowego;

\* samodzielnie wzbogaca swoją wiedzę o języku.

### **B. Komunikacja językowa i kultura języka.**

\* świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady komunikacji wypowiedzi i kultury języka;

\* wyczerpująco charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np.

komunikacji internetowej).

### **III. Tworzenie wypowiedzi.**

#### ***A. Mówienie i pisanie.***

- \* tworzy teksty mówione i pisane odznaczające się oryginalnością i wartościami artystycznymi;
- \* rozwija swoją twórczość (próby literackie, pisanie do gazetki szkolnej, warsztaty pisarstwa i inne);
- \* wygłasza mowę z uwzględnieniem środków retorycznych i pozajęzykowych (posługuje się modulacją głosu w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego tonu, np. patetycznego, parodystycznego itp., stosuje odpowiednią mimikę, gestykulację).

#### **IV. Samokształcenie.**

---

- \* rozwija swoje zainteresowania językiem i literaturą na różnych zajęciach pozaszkolnych;
- \* szerzy wśród rówieśników zainteresowanie językiem polskim, literaturą i kulturą.